

RUDAŠ JUTKA

A Monarchia első esernyőgyára

Drága Ottó!

Lapozom a *Nem könnyűt*, a már többször végigolvasott versek újra és újra, egyre mélyebben éreztetik velem a költészet gyönyörét, a szöveg örömét. Mindig rácsodálkozom arra, hogy műveidben azok a mélységek bukannak elő, amelyek a dúsan fölszerelt és kimeríthetetlen „mögöttes” esszenciájából törnek fel, vagyis művészetedben az „egy érzés és gondolatvilág rejtetten ható delejessége” simogatja érzékeny és kifinomult lelkünket. Nem könnyű olvasni téged, de öröm, büszkeség, boldogság.

Te úgy tolod előre a betűt, úgy építed a Homokvárat, úgy bővíted az ÚJ TOLNAI VILÁGLEKXIKONT, hogy szövegvilágodat az *é*nen keresztül az *ő*, vagy megfordítva, az *ő*n keresztül az *én* népesíti be,

„...mert gyerekkorom lázmérőjében

idriai higany volt

mindig felszaladt

fel mint nők selyemharisnyáján a szál

felénk idriai higanyon billeg

abszolút kiszámíthatatlanul a barázdabillegető...” (*Segítsd a kis koponyát a verőpárnán felmutatni*)

Ilyen és hasonló soraid egy heterogén, kulturálisan erősen kódolt makrokozmoszba repítenek el bennünket. Téged olvasva az emlék, a kulturális tapasztalat óriási épületébe lépek, s akarva-akaratlanul megszólal a nosztalgia hangja: nálunk is idriai higany volt a lázmérőben. Nem véletlen, hisz kulturálisan erősen kódolt és plurális szövegvilágodba beletartozik az ex-jugoszláv valóság. Tapasztalattered egy kultúra múltján és

élő jelenén megy végbe, mindez egy archivált emlék, ahol Ricoeurrel élve, az emlék „mindenkor-enyémvalóságát” analogikus átvitel révén az emlék, „mindenkor-miénkvalóságává” tágítja.

Poétikád nem zárkózik az immanencia szűk koncepciójába sem, hanem érzékennyé vált a szövegen túlira, s azt a művel együtt ragyogóan képes artikulálni. Olyan rafináltan játszol a szellem finom játékával, olyan szövegteret konstruálsz, amelyben a referenciális logika „csak kicsit” köti, de inkább dinamizálja, gazdagítja a fikció mozgását.

„És a lendvai esernyőgyárban mit kerestt?”

Először is meglátogattam lendvai barátnőmet.

Hogy hívják a maga lendvai barátnőjét?

Jutkának, mondtam.

Milyen Jutkának?

Rudaš Jutkának.

És aztán?

Aztán meglátogattam magát a gyárat. Az esernyőgyárat...” – olvasom kacagva a *Szeméremékszerek*ben. Olyan édes boldogság van rajtam. Olvasom egyszerre magam és a regényhóst! Hát nem csodálatos a művészet?! A személyiség – aki az elbeszélés belső tartalmának absztrakciója – regényes elbeszélése a maga sajátágaival elégséges a világ elbeszéléiséhez, hiszen a szerzői világod nem lép túl az individuális sajátosságokon, mégis egy kódolt makrokozmoszba visz el bennünket, olvasókat. A valóság kódjaival terhelt motívumaid, összefüggő asszociációs futamaid, vizuális percepcióid radikálisan kimozdítanak bennünket kényelmes olvasási stratégiánkból. A tények deformálásai az irodalmi misztifikáció világára utalnak. Danilo Kiš – mindkettőnk kedves írója, a Te volt művészbarátod – a misztifikáció szónak kettős értelmet tulajdonít, egyrészt ugyanis „az író felfedi alkotói fondorkodásait és trükkjeit, avagy újjakkal csap be (minket és önmagát), másfelől a misztifikáció máris kíséreltet a mű *visszafelé* való megírására, a jelentés keresése a művön kívül”. Poétikád mintegy kikényszeríti, hogy megértsük a konkrét világra való utalásokat, ezzel mintegy megragadjuk a – szövege révén megnyíló – világ (többlet)jelentéseit. Egyszerűen bravúros, ahogyan a cselekedetek láncolatai egy kultúra azonosítható mozzanataiként felismer(het)ő min-

tákba rendeződnek. Egy név, egy fragmentum vagy akár szó szemantikai autonómiája szintén feltételezi a világ előzetes (meg)értését. A Ki kicsoda? rejtély nemegyszer dobja szét, robbantja fel a szövegedet, melyben többször megkérdőjeleződik, miért is fontos – ahogyan a *Pompeji szerelmese*kben írod – „semmis dolgokkal motyogni mániákusan, avagy kitalált figurákat leírni észbontó aprólékossággal, mint: valós alakokat lógatni be így a semmibe”.

Nálad a megfigyelt és a megfigyelés interakciója kifelé funkcionál, mint irodalmi logika, és épp ez az interakció mutatja meg világosan, hogyan homályosodik el a határ a fikció és a reális között. Az alakok által az emlék/emlékezés, a megérezkített tárgyi világ, a kulturális tapasztalat, avagy magának a létnek az óriási épületébe lépünk.

Lendváról, az 1904-ben alapított Hungária Hazai Esernyőgyár Rt., a Monarchia első esernyőgyára városából írom Neked ezt a levelet. A fent említett *Szeméremékszerek*ben van erre utalás. De hátha majd még részletesebben is bekerül a Tolnai-lexikonba ez az 1904-ben, a Wortmanból alakult esernyőgyár, amely akkoriban olyan sikeresnek bizonyult, hogy 1907-ben kibővítették, és egy impozáns új gyárépületet építettek fel az akkori város nyugati részén. És mi van ma a helyén?!

Hogy meglásd, ezért újra és ismét és mindig (Jutkával együtt) szeretettel várlak Lendvára. Nagyon boldog születésnapot kíván Neked a Te lendvai barátnőd (de nem az a *Szeméremékszerek*ből való regényes alak):

(Rudaš) Jutka